PERCEPCIA CHUDOBY Z HĽADISKA PRÍJMOV V OKRESE NITRA

Ján Veselovský

Abstract

The progress enroled in the recent decade in the technology and science has not solved the problems of the present time which are reflected in poverty and human position in society.

Either advance in the recente decade in the technology and science have not solved an problems in the present time, which are in the poverty and position of human in the society. Deficiency of profits to the assurance basic realized charges make a lot of inhabitants to the boundary of society, what agitates a real and potential danger population.

Keywords: measuring, inequality, poverty, border of poverty, earnings

Úvod

Ani pokrok zaznamenaný v posledných desaťročiach v technike a vo vede nevyriešil problémy dnešnej doby odzrkadľujúce sa v chudobe a v postavení jednotlivca v spoločnosti. Nedostatok príjmov na zabezpečenie pokrytia bežne realizovaných spotrebných výdavkov posúva množstvo občanov na úplný okraj spoločnosti, čo reálne znepokojuje i potenciálne ohrozenú populáciu.

Monitorovanie a regulovanie chudoby na Slovensku súvisí s riešením vzájomne sa prelínajúcich úloh. Základným hodnotiacim kritériom v tomto smere je nielen riešenie otázok veľkosti a miery osvojenia si zahraničných skúseností so skúmaním chudoby, ale hlavne dispozícia zhodnotiť známe postupy a metódy z hľadiska ich použiteľnosti v podmienkach Slovenska.

Chudoba má mnoho dimenzií a vymyká sa úzkej definícii založenej len na nedostatku príjmov. Zahŕňa mnoho iných aspektov, vrátane psychickej záťaže, pocitu zraniteľnosti vonkajšími udalosťami, pocitu bezmocnosti a pod. Avšak tieto, ale aj ďalšie nehmotné dimenzie chudoby, sú ťažko merateľné (Michálek, 2004).

Teoreticko – metodické východiská

Vykresľovanie chudoby výlučne s fyzickým prežitím – životom bez ujmy na zdravotnom stave je v poslednom období obohatené aj o určitý sociálno-kultúrny aspekt života.

Chudoba v tomto zmysle nie je jednoduchým bojom o prežitie, ale chápe sa

ako neakceptovateľný stav života. Neakceptovateľný stav života sa však viaže k spôsobu života určitého štátu alebo jeho jednotlivých regiónov. V tomto ponímaní dostáva pojem chudoba priestorový rozmer (Veselovský, 2006).

Typickým prejavom chudoby je jej subjektívne prežívanie a odlišné vnímanie jedincom prípadne spoločnosťou. Väčšinou rozlišujeme dva subjektívne prístupy k chudobe:

Situačný prístup - vnímanie chudoby je založené na hodnotení vlastnej životnej situácie jedincom, či domácnosťou. Situačný prístup (využitý v prieskume) súvisí s tým, či sa ľudia cítia byť chudobnými alebo nie. U každého človeka závisí na rade okolností, ako chudobu vníma, na porovnaní s tým, čo skutočne má s tým, napr. čo chce dosiahnuť, čo si myslí, že si zaslúži, čo si myslí, že skutočne potrebuje, čo majú druhí. *Faktorový prístup* - vymedzuje chudobu pomocou faktorov, ktoré nie sú priamo závislé na mienke chudobných. Vychádzajú z analýz sociálno ekonomických informácií o súbore domácností (Veselovský, Szaboová, 2007).

Dotazníkový výskum

Realizácia dotazníkového prieskumu vo všetkých vidieckych obciach okresu Nitra (t.j. v 60 obciach) sa uskutočnila v mesiacoch máj a jún 2007. Okrem uvedených vidieckych sídiel sú v sledovanom území ešte dve mestské sídla (Nitra, Vráble), v ktorých sa prieskum neuskutočnil (z dôvodu zamerania prieskumu na vidiecke sídla) (mapa č. 1). Celkovo bolo dotazovaných 2164 respondentov ženského pohlavia a 2096 respondentov mužského pohlavia.

Vidiecke sídla, v ktorých sa uskutočnil prieskum, boli rozdelené podľa veľkosti do kategórií:

- I. sídla do 499 obyvateľov (16 obcí);
- II. sídla od 500 - do 999 obyvateľov (14 obcí);
- III. sídla od 1000 - do 1999 obyvateľov (22 obcí);
- IV. sídla nad 2000 obyvateľov (8 obcí).

Podľa jednotlivých kategórií veľkosti obcí sa stanovil počet dotazníkov v obciach nasledovne:

- I. obce do 499 obyvateľov (30 dotazníkov)
- II. obce od 500 - do 999 obyvateľov (60 dotazníkov)
- III. obce od 1000 - do 1999 obyvateľov (90 dotazníkov)
- IV. obce nad 2000 obyvateľov (120 dotazníkov)

Celkom bolo v 60 obciach vyplnených 4260 dotazníkov.

Prvou otázkou z okruhu finančných otázok bola otázka „Z akej finančnej čiastky mesačne (na osobu) žijete ?“. Spomedzi respondentov najviac opýtaných žije

na osobu z finančnej čiastky 3001 – 5000 Sk a to až 1010 dotazovaných. Z uvedenej čiastky žije najviac respondentov v obci Štefanovičová (36%), ktorá je malou periférnou obcou, čo sa mohlo podpísať pod daný stav. Z najnižšej čiastky „do 3000 Sk“ musí vyžiť až 880 dotazovaných. Najviac ľudí s čiastkou do 3000 Sk sa nachádza v obci Alekšince, ktorá vykazuje v radoch respondentov vysoký počet dôchodcov a nezamestnaných. V obci Branč sa nachádza najviac respondentov žijúcich z čiastky „5001 – 7000 Sk na osobu, a to až 21,6%. Celkovo z uvedenej čiastky „5001 – 7000 Sk“ musí vyžiť 780 opýtaných. Uvedení respondenti sú na tom finančne podstatne lepšie ako predošlé skupiny, čo je z pohľadu chudoby pozitívne. V uvedenej skupine najvyššie zastúpená obec Branč je typickou veľkou obcou, pričom jej pozitívne hodnoty zvyšuje aj poloha na hlavnom cestnom dopravnom ťahu (Nitra – Nové Zámky).

Mapa č. 1: Okres Nitra

Map 1: Nitra district

Z finančnej čiastky „7001 – 9000 Sk“ mesačne na osobu žije 527 respondentov (graf č. 1). Najviac sa ich nachádzalo v obci Cabaj – Čápor, a to až 20% dotazovaných. Uvedená obec je veľkou obcou situovanou v zázemí mestského sídla, čo bezpochyby zohralo rolu aj v odpovediach dotazovaných. Z finančnej čiastky nad 9001 Sk žije len 241 dotazovaných. Veľa respondentov v danej otázke odmietlo odpovedať (822).

Graf č.1: Z akej finančnej čiastky mesačne žijete (na osobu)?

Graph 1: From what monthly finance are you living (per person)?

Na otázku „*Môže si Vaša domácnosť dovoliť pokryť neočakávané výdavky v uvedenej výške?*“ odpovedali respondenti nasledovne. Úplne jednoznačne nám vyznela skutočnosť, že respondenti (ich domácnosti) môžu pokryť najčastejšie nečakané výdavky vo výške 5 000 Sk, konkrétne sa tak vyjadrilo až 3408 dotazovaných. Naopak, uvedenú čiastku nedokáže uhradiť 149 respondentov. Spomedzi obcí dokáže nečakaný výdavok vo výške 5 000 Sk vyplatiť až sto percent respondentov v sedemnástich obciach. Hodnotu 10 000 Sk dokáže zaplatiť 2808 domácností a 749 domácností respondentov ju vyrovať nedokáže (graf č. 2). Nečakanú finančnú sumu 20 000 Sk si dovoľí splatiť len o 114 domácností viac (1836), pričom ju vyrovať nedokáže (1722) opýtaných. Spomedzi obcí uvedenú sumu dokáže splatiť najviac domácností respondentov v Ivanke pri Nitre, ktorá je typickou veľkou obcou, situovanou v zázemí mestského sídla. Finančnú hodnotu 100 000 Sk dokáže pokryť len 191 domácností dotazovaných, pričom nám znovu najlepšie v schopnosti uhradiť uvedenú sumu vyšla obec Ivanka pri Nitre. Na

uvedenú otázku sa takmer 700 respondentov nevyjadriilo.

Graf č.2: Môže si vaša domácnosť dovoliť pokryť neočakávané výdavky v uvedenej výške

Graph 2: Can your household to cover unexpected charges in a listed interval?

Odpoveď respondentov na otázku „Aký je Váš hrubý mesačný príjem v Sk (na osobu)?“ bola nasledovná. Na otázku týkajúcu sa hrubého mesačného príjmu na osobu reagovalo najviac respondentov v prospech odpovedi „7501 – 10 000 Sk“ a to presne 865 respondentov (23%). Uvedená odpoveď mala najväčšie zastúpenie v obci Host'ová (30%) s vyšším zastúpením dotazovaných v dôchodkovom veku. Uvedená suma spadá do intervalu, ktorý je typický priemernou sumou dôchodkov v národnom hospodárstve (8 700 Sk) v roku 2007. O 60 menej respondentov sa priklonilo k odpovedi „5001 – 7500 Sk“, bolo to 805 dotazovaných (19%). Vyššie uvedená hodnota bola najvýraznejšie zastúpená v obci Kapince s početným množstvom respondentov v dôchodkovom veku a študentov. Hodnotu „10 001 – 15 000 Sk“ uviedlo 620 opýtaných (15%) ako svoj mesačný hrubý príjem. V obci Čab má takúto sumu hrubého mesačného príjmu 28% respondentov. V obci je poradne vysoké zastúpenie administratívnych pracovníkov a robotníkov, čo zaiste do značnej miery prispelo k uvedenej odpovedi. Z najnižšej čiastky hrubého mesačného príjmu žije 538 opýtaných (13%). Spomedzi obcí sa uvedená suma najvýraznejšie vyskytovala v obci Babindol s širokým zastúpením nezamestnaných vo vzorke respondentov, typických nízkymi príjmami. Úmerne so zvyšujúcou sa sumou hrubého mesačného

príjmu na osobu sa znižoval počet respondentov, ktorí sa k nej prihlásili. Hodnotu „15 001 – 20 000 Sk“ avizovalo 375 respondentov, sumu „20 000 – 25 000 Sk“ 185 dotazovaných a čiastku „25 001 – 30 000 Sk“ už len 94 opýtaných. Až v trinástich obciach majú 3% respondentov hrubý mesačný príjem v hodnote „30 001 – 40 000 Sk“. Spomedzi trinástich obcí sme si k analýze vybrali obec Klasov – typickú značným zastúpením manažérov vo vzorke respondentov, čo daný výsledok určite ovplyvnilo. Malý Lapáš a ďalšie štyri obce majú najvyššie zastúpenie v odpovedi „40 001 – 50 000 Sk“. Pre uvedenú obec je príznačné zastúpenie podnikateľov medzi respondentmi (podnikatelia majú zvyčajne väčšiu šancu zarobiť vyššie financie ako iné ekonomické skupiny obyvateľstva). Z pohľadu chudoby v najpozitívnejšej kategórii (s najvyšším hrubým mesačným príjmom) nad 50 000 Sk je len 16 respondentov.

Graf č. 3: Aký je váš hrubý mesačný príjem v Sk (na osobu)?

Graph 3: What is your gross monthly profit in Sk (per person)?

Aký je hrubý mesačný príjem Vašej rodiny (domácnosti) v Sk? bola otázka s nasledujúcimi odpoveďami. Spomedzi opýtaných respondentov sa najviac zhodlo o hrubom mesačnom príjme ich domácností „25 001 – 30 000 Sk“ a to presne 796 (19%). Spomedzi obcí mala najvyššie percentuálne zastúpenie v uvedenej odpovedi obec Kapince. V tejto obci bol veľký počet respondentov – robotníkov, čo mohlo zohrať určitú rolu v rámci mesačného príjmu ich rodiny. V poradí druhá najviac zastúpená kategória sa nachádzala v rozmedzí „20 001 – 25 000 Sk“, čo bolo len o 129 viac ako v kategórii „15 001 – 20 000 Sk“ (645 respondentov). O niečo viac ako 1/10 dotazovaných má mesačný príjem domácnosti na úrovni „30 001 – 40 000 Sk“ (555 respondentov). V uvedenej kategórii sú najpočetnejšie zastúpení respondenti

z obce Ivanka pri Nitre, ktorá je veľkou obcou nachádzajúcou sa na hlavnom cestnom dopravnom ťahu (Nitra – Nové Zámky), čo zrejme prispelo aj k finančnej situácii dotazovaných v obci. Pomerne vysoký hrubý mesačný príjem rodiny „40 001 – 50 000 Sk“ bol v dvanástich obciach, z pomedzi ktorých spomenieme obec Malý Lapáš, v ktorej sa uvedený stav prejavil zvýšeným počtom podnikateľov v radoch respondentov. V najnižšej kategórii „do 5000 Sk“ (graf č. 3) sa nachádzalo 75 domácností, pričom uvedená kategória bola najvýznamnejšie (5%) zastúpená v obci Babindol s vysokým počtom nezamestnaných respondentov. V kategórii „7501 – 10 000 Sk“ sa nachádzalo 222 domácností. Spomedzi obcí bola uvedená kategória najvýznamnejšie zastúpená v obci Poľný Kesov s vysokým počtom viacčlenných domácností v radoch respondentov. Ďalšie kategórie v uvedenej otázke boli zastúpené dotazovanými len minimálne.

Mapa č. 2: Odpovede respondentov týkajúce sa dostatku mesačných príjmov ich domácnosti na pokrytie životných potrieb každého člena

Map 2: An answers of respondents about sufficiency (moononthly profits) in their households to cover life necessary of each member

Mesačný príjem domácnosti v otázke „*Postačuje mesačný príjem Vašej domácnosti na pokrytie životných potrieb každého člena domácnosti?*“ Mesačný príjem domácnosti postačuje na pokrytie životných potrieb každého člena domácnosti až u 3049 respondentov. Najviac sa takýchto domácností nachádza v obci Lužianky a to až 81%. Uvedená obec sa zaraďuje medzi veľké obce a zároveň susedí s mestským sídlom (mapa č. 2). Mesačný príjem nepostačuje na pokrytie životných potrieb každého

člena domácnosti takmer pri 1/3 odpovedí (1160). Najvýraznejšie sa to prejavilo v malej periférnej obci Hruboňovo. Zvyšní respondenti (56), na uvedenú otázku neodpovedali.

Záver

Individuálny pocit príslušnej osoby je smerodajný a určujúci pri subjektívnom hodnotení chudoby. Subjektívnym vnímaním chudoby sa medzi chudobných zaraďuje vždy viac jedincov ako pri objektívnom hodnotení. Odhad jednotlivca (svojej situácie) je závislý na kultúrnosti prostredia, geografických podmienkach a spôsobe života. V koncepcii subjektívnej chudoby je chudoba vnímaná ako nespokojnosť, pričom zdrojom informácií sú subjektívne pocity ľudí, ktorí sami seba považujú za chudobných.

Okres Nitra sa nachádza v kraji, ktorý je začiatkom regiónu chudoby na západnom Slovensku. Postavenie okresu Nitra v kraji z tohto pohľadu nie je síce najhoršie, ale aj napriek tomu výsledky prieskumu poukazujú na nie príliš dobrú situáciu a zlé sociálne postavenie respondentov. Z výskumu vyplynulo, že obyvateľstvo žije z pomerne nízkej čiastky, pričom je schopné pokryť nečakané výdavky prevažne len vo výške 5 000 Sk.

Príspevok bol riešený z grantovej finančnej podpory CGA VI/9/2008 – Sídlná identita ako východisko pre TUR na príklade Nitrianskeho kraja

Literatúra

Michálek, A. 2004. Meranie chudoby územných celkov na príklade okresov SR. In: Sociológia, ročník 36, 2004, č.1. Bratislava: Sociologický ústav SAV, Slovak Academic Press, 104 s.

Veselovský, J. 2006. Niektoré teoretické aspekty štúdia chudoby ako sociálneho indikátora. In Zborník zo VII. vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov. Nitra: FVP UKF, 2006, s. 406-409. ISBN 88-8050-960-3.

Veselovský, J. Szaboová, L. 2007. Anketový prieskum chudoby vo vybraných okresoch Nitrianskeho kraja. In: *Zborník zo VIII. Vedeckej konferencie doktorandov a mladých vedeckých pracovníkov*[CD-ROM]. Nitra: UKF, 2007, s. 646-650. ISBN 978-80-8094-106-2.

PERCEPTION OF POVERTY FROM THE PROFIT ASPECT IN NITRA DISTRICT

Summary

The Nitra district lies in a region, which is a beginning of poverty region in the west part of Slovakia and heading to the northeast and southeast. The position of Nitra district from this aspect is not the worst, but the results of research mention not the best situation and bad social position of respondents. It have been arised, from research, that the most answered are living from 3001 – 5000 Sk (1010 respondents). The most of respondents (their households) can cover often unexpected charges less than 5000 Sk (3408 respondents from answered). Respondents (865 – 23 %) had answered of their gross moonthly profit, that „7501 – 10 000 Sk“. The most inhabitants of folowing villages agreed at „25001-30000 Sk“ of their gross monthly profit (796 of respondents – 19 %).

PaedDr. RNDr. Ján Veselovský, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja, FPV UKF v Nitre,

Tr. A. Hlinku 1, 949 74 Nitra,

E – mail: jveselovsky@ukf.sk

Recenzoval: Prof. RNDr. Jaroslav Mazúrek, CSc.